

Türkiye İlahiyat Araştırmaları Dergisi
Turkey Journal of Theological Studies
[Tiad-2017]

[Tiad], 2022, 6 (1): 6-36

**Pandemi Döneminde ve Öncesinde Evcil Hayvan Edinme,
Hayvanlara Karşı Bazı Tutumlar ve Dindarlık Yönelimleri
Arasındaki İlişkiler Üzerine Bir Araştırma**

A Research on the Relationship between Adding Pets, Some Attitudes to
Animals and Religious Tendencies During and before the Pandemic Period

Hasan KAFALI

Dr. Öğr. Üyesi, Pamukkale Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi

Asst. Prof., Pamukkale University, Theology Faculty

hsnkafali@gmail.com

ORCID: 0000-0002-2340-6834

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types : Araştırma Makalesi / Research Article
Geliş Tarihi / Received : 07.05.2022
Kabul Tarihi / Accepted : 10.06.2022
Yayın Tarihi / Published : 23.06.2022
Yayın Sezonu : Haziran
Pub Date Season : June

Atf/Cite as: Kafalı, Hasan. "Pandemi Döneminde ve Öncesinde Evcil Hayvan Edinme, Hayvanlara Karşı Bazı Tutumlar ve Dindarlık Yönelimleri Arasındaki İlişkiler Üzerine Bir Araştırma". Türkiye İlahiyat Araştırmaları Dergisi. 6/1 (Haziran 2022): 6-36. <https://doi.org/10.32711/tiad.1113480>

İntihal/Plagiarism: Bu makale, Turnitin yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir/This article has been scanned by iTenticate-Turnitin.

Etik Beyan/Ethical Statement: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur/It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited (Hasan KAFALI).

Yayıncı / Published by: Mustafa YİĞİTOĞLU

Pandemi Döneminde ve Öncesinde Evcil Hayvan Edinme, Hayvanlara Karşı Bazı Tutumlar ve Dindarlık Yönelimleri Arasındaki İlişkiler Üzerine Bir Araştırma

Öz:

Bu araştırmada Türkiye’de evcil hayvan sahiplenme ve dindarlık arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Bu amaçla evcil hayvan sahiplenmeye dair genel eğilimler ve pandemi dönemindeki davranışlar hakkında bilgi edinmeye yönelik bir anket ve dindarlık ölçeği kullanılmıştır. Ankette hayvan sahiplenme davranışı yanında sokak hayvanlarına karşı tutum ve davranışlarla din ile hayvanlara karşı muamele hususunda gerilim hattı oluşturan hayvansal gıda tüketimi ve hayvanların kurban edilmesine karşı yaklaşımları ortaya çıkarmaya yönelik sorular da sorulmuştur. Elde edilen veriler SPSS programı vasıtası ile çeşitli testlere tabi tutulmuştur. Sonuç olarak öncesinde ve salgın döneminde hayvan sahiplenmede dindarlık durumuna göre bir farklılaşmanın olmadığı görülmüştür. Ancak dindarlık dışında farklı değişkenlere göre farklılaşmalar olabildiği sonucuna ulaşılmıştır. Yine sokak hayvanlarına muamele konusunda dini tutuma göre bir farklılaşma olmadığı ancak hayvansal gıda tüketimi ve hayvan kurban edilmesi konusunda dindarlık düzeyine göre anlamlı farklılaşmalar olabildiği bulgulanmıştır. Dindarlık durumuna göre evde hayvan beslemenin sağlık için tehdit oluşturacağı düşüncesine katılımın ise dindarlık puanı arttıkça arttığı ve farklılaşmanın anlamlı olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Din Sosyolojisi, Pandemi, Evcil Hayvan Sahiplenme, Sokak Hayvanları, Hayvansal Tüketim, Dindarlık.

A Research on the Relationship between Adding Pets, Some Attitudes to Animals and Religious Tendencies During and before the Pandemic Period

Abstract:

In this study, the relationships between pet ownership and religiosity in Turkey were examined. For this purpose, a questionnaire and a religiosity scale were used to obtain information about general trends in pet ownership and behaviors during the pandemic period. In addition to the animal ownership behavior, the questionnaire also asked questions to reveal the attitudes and behaviors towards stray animals, the consumption of animal food and the sacrifice of animals, which constitute a tension line in religion and treatment of animals. The obtained data were subjected to various tests by means of the SPSS program. As a result, it was observed that there was no differentiation according to the state of religiosity in animal ownership before and during the epidemic. However, it has been concluded that there may be differences according to different variables other than religiosity. Again, it was found that there was no difference in the treatment of stray animals according to the religious attitude, but there were significant differences in the consumption of animal food and animal sacrifice according to the level of religiosity. It was seen that the participation in the thought that keeping animals at home would pose a threat to health according to religiousness increased as the religiosity score increased and the differentiation was significant.

Keywords: Sociology of Religion, Pandemic, Pet Adoption, Stray Animals, Animal Consumption, Religiosity.

Giriş

Covid 19 olarak isimlendirilen ve bir tür grip virüsü olan salgın hastalık 2019 yılının sonlarına doğru Çin'de ortaya çıkmıştır. Tedavisinin mümkün olmaması, koruyucu aşuların geliştirilmesinin uzun süre alması, çok kolay yayılması gibi nedenlerle salgın hastalık toplumsal yaşamı derinden etkilemiştir. Yaklaşık iki yıllık bir dönemde okulların uzaktan eğitimle devam ettiği, sokağa çıkma kısıtlamalarının yapıldığı, toplum hayatının yavaşlatıldığı bu döneme pandemi dönemi denilmektedir. Bu iki yıllık süreç gerek toplumsal gerek bireysel açıdan önemli değişimlerin ve sıkıntıların yaşandığı bir dönem olarak tarihe geçmiştir. Bireylerin bu dönemde uyku alışkanlıklarından yemek alışkanlıklarına, çalışma alışkanlıklarından boş vakit geçirme alışkanlıklarına kadar bütün sosyal alışkanlıkları değişime uğramıştır. Zira sosyal etkinlik olarak bireylerin yöneldiği sinema, tiyatro, spor müsabakaları gibi etkinliklerde kısıtlanmıştır. Bireylerin yerleşik davranış akışlarını etkileyen kısıtlamalar karşısında yeni ve farklı davranış kalıpları ve eğilimleri kazanmaları kaçınılmazdır. Bu alışkanlıkların ve tutumların tespiti araştırmacılar için zengin bir malzeme sunmaktadır. Alışkanlıkların ve tutumların tespiti ve değişimin yönü insan davranışına dair önemli bilgiler sunabilir. Kriz zamanlarında insanların ve toplumların davranışlarının değişiklik göstermesi öngörülebilecek bir şeydir (Küçükcan - Köse, 2000, 12). Ancak bu değişikliklerin yönünü kestirmek kolay değildir. Zira insanoğlunun normal ve olağanüstü koşullarda hareket tarzları değişiklik gösterebilir. Pandemi sürecinde bireylerin bu olağanüstü durumdan etkilenmeleri meşgul oldukları işe, yaşadıkları eve, ikamet ettikleri şehre hatta mahalleye göre farklılık gösterebilmektedir. Zira yüksek risk altındaki bir sağlık çalışanı ile uzaktan eğitimine devam eden bir öğrencinin veya öğretmenin süreçten etkilenme şekilleri farklılık gösterecektir. Yüksek risk altındaki bir sağlık çalışanı için evinde oturabilmek şükredilmesi gereken bir durum iken, odasından çıkamayan ve uzaktan eğitimle derslerine devam eden bir öğrenci veya öğretmen için ev, sıkıntının ve daralmanın adı olabilmektedir. Öte yandan dükkânını açamadığı için maddi kayba uğrayan bir esnaf için pandemi tamamen bir maddi kaybın adı olmaktadır. Bu şartlar altında pandemi sürecinin toplumun her kesimi, meslek grubu, yaş grubu ve hatta karakter özelliğine göre farklı tezahürlerinin olabileceğini söylemek mümkündür. Bu farklı tezahürlerin ortak bir yönelim üzerinden incelenmesi bahsedilen yansımaların daha somut bir şekilde görüntülenmesine imkân verecektir. Araştırmalar salgına karşı dini tutumların ve dindarlık durumlarının ona yaklaşımı etkilediğini ortaya koymaktadır (Kalgi, 2021, 24) Kaplan vd., 2020, 595). Yine benzer araştırmalar bireylerin bu tür olumsuz durumlarla başa çıkmak için dini ve dini başa çıkma stratejilerini

kullandıklarını göstermektedir (Okan - Ören, 2021, 377). Bu sonuçlar dinin teodiselerle hayatı anlamlandırma konusunda zenginlikler ürettiği konusundaki tespitleri desteklemektedir (Berger, 2015, 102).

Evcil hayvanlar insanoğlunun yerleşik hayata geçişinden bu yana fiziki ve duygusal ihtiyaçlarını karşılama konusunda ona yardımcı olmuştur. Geleneksel toplumlarda hayvanlara duyulan ihtiyaç genellikle onların fiziksel özellikleri nedeniyle olmaktadır günümüzde insanlar hayvanlara daha çok duygusal ihtiyaçlarını karşılamaları amaçlı yaklaşmaktadır. Evcil hayvanların diğer hayvanlardan ayrılması noktasında Wrye en önemli ayrım noktasını onların gıda olarak görülmemesinin olduğunu söyler (Wrye, 2009, 1084). Sanayileşme ile birlikte hayvanların büyük çiftliklerde insan hayatından soyutlanmış bir şekilde yetiştirilmesi buna neden olmuştur. Her ne kadar bir değişim çerçevesinde hayvanlara bakış açısında farklılaşma olsa da bireylerin hayvanlara muamelesinde kültürel etkiler en etkili unsurlardır. Kültürel alanda dinin baskın yönü dinin toplum üzerine etkisini ele almayı zorunlu kılar (Brown, 1985, 15/2). Kültürel formlara yerleşmiş bir şekilde hayvanlarla ilişkilerinde insanın davranış ve sınırlarını belirleyen etmen inançlardır. Hatta denilebilir ki toplumun hayvanlar ile ilişkilerini belirleyen araçlar genellikle ihtiyaçlar ve inançlardır (Ambaroğlu, 2007, 15). Kriz dönemleri bu ihtiyaç ve inançların dalgalanma yaşadığı dönemler olarak hayvanlarla ilişkiler üzerinden toplumsal olana dair görünümü önümüze serebilecek olan bir alandır. Hayvanlarla ilişkilerde kendisinden maddi olarak faydalanılan ve duygusal olarak faydalanılan ayrımı genellikle belirleyici olmaktadır. Geleneksel toplumlarda hayvanlarla ilgili böyle bir ayrım pek görülmez. Gücünden faydalanılan yük hayvanları, etinden ve sütünden faydalanılan hayvanlar hem maddi ihtiyaçların karşılandığı hayvanlar olmuş hem de sahiplerinin duygusal bağlar kurdukları, isimler taktıkları beraber yaşadıkları dert ortakları olmuştur. Modern hayata geçişle beraber hayvanların ürünlerinden sadece tüketim malzemesi olarak faydalanılmaya başlamasıyla duygusal ihtiyaçları giderebilmek için evcil hayvanlar evlerde beslenmeye başlamıştır. Bu aşamadan sonra evcil hayvan bakımı bir tercih olarak toplum hayatında görülmeye başlanmıştır. Hayvanlarla ilişkilerin tüketim boyutunun ayrılması ve ev dışına, çiftliklere, büyük işletmelere taşınması duygusal açıdan fayda sağlanacak hayvanların ayrılmasını beraberinde getirmiştir. Daha öncesinde at, eşek, inek, koyun, tavuk, köpek gibi hayvanlar beslenmekte iken bu hayvanların endüstriyel üretimle üretilmesi ve bakımlarının yapılmasıyla beraber bireyler daha küçük, bakımı kolay hayvanlara yönelmeye başlamışlardır. Bu sınıfa kedi, köpek, kuş türleri, balık, tavşan-hamster-sincap gibi bazı kemirgenler ve nadir de olsa kertenkele ve yılan gibi bazı sürüngenler girmektedir. İnsanoğlu bu tür hayvanlarla bağlanma ihtiyacını gidermekte ve yalnızlığına bir çare bulmaya çalışmaktadır (Şahin, 2016, 21).

Öte yandan günümüz toplumunun tüketim toplumu olarak biçimlenmesinden hayvan sahiplenilmesinin de nasibini aldığını görebiliriz. Tüketim artık sadece hayatın devam ettirilmesini amaçlayan temel ihtiyaç maddelerinin elde edilmesi süreci değildir. Bireyler toplumda kimlik inşa etme, statü elde etme, farklılaşma gibi amaçlarla tüketime yönelmektedirler (Çetin, 2017, 91). Tüketim, taşıdığı sembolik anlamlar vasıtasıyla bireyde farklı olma ve toplumdan farklılaşma hissi oluşturur. Bu farklılık bireyin kimlik inşasında etkili olur. Evcil hayvan sahiplenilmesi konusunda toplumda bu yönde bir eğilimin olduğu gözlemlenebilir. Literatürde buna dair örnekler görülebilir. Örneğin Rusya’da Rotweiler cinsi köpek sahibi olmanın statü göstergesi olduğu ve sahibinin yüksek alım gücüne işaret ettiği için sahibine saygınlık kazandırdığı bildirilmiştir(Koening’den aktaran, Öztürk, 2020, 15). Türkiye’de de kedi ve köpek sahiplenilmesi noktasında benzer örneklerin yaşandığını söyleyebiliriz. Sosyal medya gruplarında cins olduğu iddia edilen kediler için astronomik fiyatlar istenmektedir. Ayrıca bu hayvanların bakımı için düzenli veteriner hizmetine ihtiyaç olduğu ilanlarda duyurulmaktadır. Yine bu cins kedilerin beslenmesi için çok yüksek fiyatlı mamalar satılmaktadır. Tüketim toplumunda tüketerek varoluşunu hissedenden modern birey evcil hayvanlar üzerinden de tüketim döngüsüne dâhil olmakta ve buradan bir tatmin sağlamaktadır. Cins köpek sahiplenilmesinde de benzer kazanımların sağlanmaya çalışıldığını söylemek mümkündür. Bazı küçük köpek cinslerinin ileri yaş bireylerin tüketim nesnesine dönüştüğü görülmektedir. Park ve bahçelerde gezdirilen bu tür köpekler sahiplerine sosyalleşme imkânı verdiği kadar onların tüketim nesnesi olarak toplumsal görünürlük kazanmalarına yardımcı olmaktadır. Bu tür bir köpeğe sahip olmak, maliyeti, veteriner masrafı, mama harcaması vb. ile toplumda tüketime gücü yetmenin bir göstergesi olarak sergilenmektedir. Burada evcil hayvanların sadece maddi tüketimin göstergesi olarak kullanıldığını iddia etmek yetersiz kalacaktır. Tüketim toplumu aynı zamanda anlamın da tüketildiği bir dünya sunmaktadır. Günümüzde sadece ürünler değil anlamlar da tüketilmektedir (Odabaşı, 2017, 62). Tüketim ürünü, kültürel dünyayı temsil eden bir sembolle ilişkilendirilerek bireyler bazında anlam kazanır. Evcil hayvanlar da kültürel dünyalara ait ayrımların ifadesi olarak karşımıza çıkabilmektedir.

Evcil hayvan sahibi olmak maddi yeterliliğe sahip olmanın yanında günümüz dünyasında kendine yeterliliğin bir ifadesi de olabilmektedir. Evlilik oranlarının düşmesi, boşanma oranlarının artması ile yalnız yaşamak oldukça sık görülen bir durum haline gelmektedir. İlişkisel krizlerle baş başa kalan modern birey için hayvan sahiplenmek başkasına ihtiyacı olmadığını göstermenin ve kendine yetmenin bir sembolü haline gelmiş bulunmaktadır.

Bu anlamda gündelik hayattaki duruşun bir göstergesi olabilmektedir. Yine dini olarak köpeğin eve sokulmaması yönündeki telkinlere karşı bazı hayvan sahipleri için sahiplenilen köpek geleneksel duruşa karşı olmanın, yani kültürel farklılığın bir başka ifadesi anlamını taşıyabilmektedir. Bu karşı duruş kendini ifade etmenin ve kimlik oluşturmanın sınırlarını çizebilmektedir. Benzeri durumu gençler arasında saldırgan iri cins köpeklerin tüketimin yanında güç sahibi olmanın bir göstergesi olarak kabul edilmesinde görebiliriz. Çaprazlamalarla üretilmiş ve oldukça yüksek maliyetlerle edinilen bu tür köpekler zaman zaman insanlara ve diğer hayvanlara saldırıları ile de gündeme gelebilmektedir. Kendini arayan, güç gösterileri ve çevreye verdiği korku ile bunu ortaya koyabileceğini düşünen birey bu tür köpekler ile kendisi bir anlama sarılmakta, çevresine de bir mesaj vermektedir. Tüketime ve gösterişe araç edinilmesi hayvanlara yaklaşımda sosyalleşme ve merhamet gibi değerlerin yanında insanoğlunun çıkarıcı yönünün devreye girebildiğini de göstermektedir. Toplumda ne kadar bir kesimin hangi amaçlarla evcil hayvan edindiği yönünde bir tespitte gidebilmek ise oldukça zordur. Bu araştırmanın da sınırları dışındadır. Zaten bireylerden evcil hayvanlarını tüketim aracı olarak gördükleri itirafını beklemek mümkün değildir. Toplumda daha çok yalnızlığa bir çare olması, sosyalleşme aracı olması ve insanın merhamet duygusunu tatmin etmesi yönleriyle evcil hayvan sahiplenilmesi meşrulaştırılmaktadır. Sosyolojik olarak hayvan sahiplenilmesinin Durkheim'in işaret ettiği anomi durumu ile baş etmek için bir başvuru mekanizması olarak kullanıldığını iddia edebiliriz. Bilindiği gibi Durkheim toplumda kriz dönemlerinde normların kaybolmasının bireyin yolunu ve anlamını kaybetmesine neden olduğunu iddia etmiştir. O, normların kaybolmasını anomi yani bir nevi kuralsızlık durumu olarak nitelemiştir (Durkheim, 2020, 220). Mekanik dayanışma döneminden organik dayanışma dönemine geçiş sürecinde daha sık karşılaşın bu durumun bireylerin intihara yönelmelerine dahi sebep olabileceğini iddia etmektedir (Durkheim, 2013, 41). Günümüz toplumu da tüketim toplumu, dijital toplum vb. gibi isimlerle isimlendirilmektedir. Tüketim toplumu, dijital toplum gibi toplumsal kavramsallaştırmaların işaret ettiği gerçekliklerden biri günümüzde bir geçiş sürecinin yaşandığıdır. Bu geçiş sürecinde bireyler normların izlerinin kaybolması sorununu yaşarlar. Bu da toplumda bir belirsizlik haline neden olur. Evcil hayvan sahiplerinin bu anomi ile baş etmek için hayvanlara yöneldiği değerlendirmesi iddialı bir yaklaşım değildir. Bu anlamda evcil hayvan sahiplenmenin sosyolojik bir takım anlamları olduğunu söyleyebiliriz. Bu anlamların bir kısmının yalnızlığı gidermek, merhamet duygusunu yöneltmek ve tatmin etmek gibi insani yönlerin tatminini içerdiği söylenebilir. Diğer bir kısmının ise tüketim nesnesi olarak hayvanlara anlamlar yüklemek, onlar üzerinden toplumsal görünürlük kazanmak ve modern yaşamın getirdiği kuralsızlık ve toplumu hissedememe gibi sorunlara yapay giderme aracı olarak

kullanıldığını söylemek mümkündür.

Din de toplumun ve bireyin yaşadığı sorunlar karşısında çözüm üreterek, tatmin sağlayarak, bazen bir sığınak olarak bireye yardımcı olur. Bu süreçte insanın başvurduğu diğer başvuru mekanizmaları ile bir etkileşim içerisinde olması kaçınılmazdır. Bu etkileşim bazen teşvik edici, bazen meşrulaştırıcı, bazen de engel olan bir mahiyette olabilir. Konu bağlamında din evcil hayvan edinmeye yönelik tavırlarda bu üç yönetime zemin hazırlayabilir. Yani birey dini inançlarından kaynaklanan nedenlerle evcil hayvan edinmeye karşı olumlu veya olumsuz bir tutum geliştirebilir, kendi tutumunu dini söylemlerle meşrulaştırabilir veya yerleşik dini inancı karşısına alarak hayvanlar lehine bir tutum sergileyebilir. Yine din bir problem olarak karşımıza gelen sokak hayvanlarına muamele konusunda davranışlara yön veren bir unsura dönüşebilir. Veya bireylerin hayvansal gıdaları tüketiminde bir motivasyon kaynağı olabilir. Bu ilişkinin belirlenmesi, din sosyolojisi açısından dinin bireye karşılaştığı sorunlara nasıl bir çözüm bulmaya yönelttiğinin tespiti açısından önem taşır. Covid 19 dönemi bir kriz dönemi olması açısından bu tespitin yapılabileceği önemli dönemlerden biridir.

Pandemi dönemi bireylerin sosyalleşme sorunları yaşadıkları ve kendilerini yalnız hissettikleri bir dönem olarak öne çıkmaktadır (Çapcıoğlu, 2020, 271). Evcil hayvanlara yönelim bu sorunların giderilmesinde önemli bir çıkış yolu sunmaktadır. Ne var ki bireylerin evcil hayvanlara yönelimleri daha önce ifade ettiğimiz gibi ihtiyaç ve inançları çerçevesinde olabilmektedir. İnançlar doğrudan dini alana girmektedir. İhtiyaçların giderilme şekli de inançlardan etkilenmesi ile yine dini alana girmektedir. O halde evcil hayvanlarla ilişkilerde dini tutum değişkeninin incelenmesi çok önem arz etmektedir. Bir de pandemi dönemi gibi olağanüstü bir dönemin araya girmesi konunun araştırılmasını daha elzem hale getirmektedir. Bu sebeplerle bu çalışmada pandemi döneminde evcil hayvan beslenmesi, edinilmesi ve dini tutumlar konu edinilmiştir. Dönemsel verilerin değerlendirilebilmesi için genel verilerin elde bulunması gerekir. Bu gereklilik dolayısı ile genel verileri edinmeye yönelik sorularda çalışmada kullanılmıştır. Doğrudan dini tutumlardan etkilenmesi dolayısıyla hayvanların kurban edilmesi ve hayvansal gıda tüketimi ile ilgili davranışları belirlemeye yönelik sorular da sorulmuştur. Bu sorulardan elde edilen veriler dindarlığın hayvanlara bakışta farklılaşmalara neden olup olmadığını sağlaması açısından faydalı olacaktır.

1.Araştırmanın Amacı, Önemi ve Hipotezleri

Bu çalışmada genel olarak evcil hayvan sahiplenme ve hayvanlara karşı tutumlarla dini tutumlar arasındaki ilişkilerin ortaya konulması

amaçlanmaktadır. Ayrıca bir toplumsal bunalım dönemi olan pandemi döneminde evcil hayvan edinme ve birey davranışına yön vermede önemli etkenlerden biri olan dindarlık yönelimi arasındaki ilişkinin incelenmesi de hedefler arasındadır. Araştırmada elde edilen bulguların genel olarak ve pandemi sonrası yaşanabilecek benzeri olağandışı dönemlerde toplumsal yönelimlere ışık tutabileceği ve çözüm arayışlarına katkı sunabileceği düşünülmektedir. Bunun yanında araştırmanın pandemi sürecinde toplumsal yönelimlere dair yapılabilecek araştırmalara katkı sağlayabileceğini söylemek mümkündür. Pandemi dönemini ele almanın yanında araştırma pandemi dönemi etkisinden bağımsız olarak hayvanlara karşı tutumlarda genel alışkanlıklara dair eğilimleri de ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Bu yönüyle araştırma hayvanlara ve evcil hayvanlara yaklaşımda dini kabullerin etkisini ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Giriş bölümünde çizilen teorik çerçeve kapsamında din sosyolojisi açısından araştırmanın alana sağlayabileceği katkıları ve araştırmanın önemini şöyle sıralayabiliriz. Araştırmanın sonuçları dini tutumların evcil hayvan sahibi olmaya dair davranışlarla ilişkisini ortaya koyarak dinin gündelik hayat üzerindeki etkisini ortaya çıkarmaya yardımcı olabilir. Toplumsal farklılaşma döneminde sorunlarla baş etme yöntemi olarak beliren evcil hayvanlara yönelme eğilimine karşı dini tutumların etkinliğinin devam edip etmediğine dair açıklamalarda bulunmayı kolaylaştırabilir. Evcil hayvanlar dışında sokak hayvanlarına karşı muameleye dair dini tutumların etkinliğini göstermeye yarayabilir. Yemek alışkanlıkları konusunda hayvansal gıda tüketiminde dini tutumların etkisini ortaya koymada yardımcı olabilir. Ve kurban ibadeti gibi hayvanların kullanıldığı ibadetlere yaklaşımı sorgulaması yönüyle dini tutum farklılıklarının toplumsal yansımalarını ortaya koyabilir. Din sosyolojisi açısından bu tespitlerin yapılması önemlidir. Sosyolojik açıdan ise toplumda evcil hayvan edinme yoğunluğunu ortaya koyması, salgın döneminde evcil hayvan edinmede bir artış olup olmadığını belirlemesi, sokak hayvanlarına muameleye dair genel bilgiler sunması ve hayvansal gıda tüketimi ile ilgili veri sunması itibarıyla önemlidir.

Bu amaçla yukarıdaki amaç ve kazanımları sağlamak için aşağıda belirlenen hipotezleri test etmeye yönelik ölçme araçları kullanılarak araştırma gerçekleştirilmiştir. Bu araştırmanın belirtilen amaçları doğrultusunda temel hipotezi “genel olarak ve pandemi döneminde dindarlık puanlarına göre evcil hayvan sahiplenme ve sahiplenilen hayvan türleri arasında bir farklılaşma vardır” şeklindedir.

Araştırmanın alt hipotezleri ise şu şekildedir:

H1. Cinsiyet değişkenine göre evcil hayvan sahiplenme durumu farklılaşmaktadır.

- H2. Cinsiyet değişkenine göre sahiplenilen evcil hayvan türü farklılaşmaktadır.
- H3. Medeni durum değişkenine göre evcil hayvan sahiplenme durumu farklılaşmaktadır.
- H4. Mesleğe göre evcil hayvan sahiplenme durumu ve sahiplenilen evcil hayvan türü farklılaşmaktadır.
- H5. Eğitim durumuna göre evcil hayvan sahiplenme durumu farklılaşmaktadır.
- H6. İkamet edilen yerleşim yerine göre evcil hayvan sahiplenme durumu farklılaşmaktadır.
- H7. Ekonomik durum değişkenine göre evcil hayvan sahiplenme durumu farklılaşmaktadır.
- H8. Salgın döneminde dindarlık değişkenine göre evcil hayvan sahiplenme durumları farklılaşmaktadır.
- H9. Dindarlık durumuna göre sokak hayvanları için sokaklara yiyecek su bırakma davranışı farklılaşmaktadır.
- H10. Dindarlık durumuna göre sokak hayvanlarına yapılması gereken muameleye dair tutumlar farklılaşmaktadır.
- H11. Dindarlık durumuna göre sokak hayvanlarının stresle başa çıkmada bireylere yardımcı olacağına dair görüşler farklılaşmaktadır.
- H12. Dindarlık durumuna göre Kurban Bayramı'nda canlı hayvan kesilmesine dair tutumlar farklılaşmaktadır.
- H13. Dindarlık durumuna göre spor ve eğlence amaçlı yapılan avcılığa karşı tutumlar farklılaşmaktadır.
- H.14. Dindarlık durumuna göre evde hayvan beslemenin sağlık için tehdit oluşturacağına dair tutumlar farklılaşmaktadır.
- H.15. Dindarlık durumuna göre hayvansal gıda tüketimine karşı tutumlar farklılaşmaktadır.
- H16. Dindarlık durumuna göre coronavirüs sebebiyle hayvanlara karşı tutumlarda bir farklılaşma meydana gelmiştir.

2.Yöntem

2.1.Araştırma Yöntemi

Bu araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden betimsel tarama yöntemi ve korelasyonel/ilişkisel tarama yöntemi kullanılmıştır. Bu amaçla pandemi sürecinde yaşanan toplumsal bunalım döneminde stresin azaltılması, yalnızlığa çözüm bulunması gibi amaçlarla evcil hayvan edinilmesine dair tutum ve davranışlar dini tutumlarla ilişkileri bağlamında incelenmiştir. Öncesindeki genel durumla aradaki farkı ortaya koyabilmek için genel duruma

dair sorularda sorulmuştur. Araştırmanın yayınlanması için Pamukkale Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimleri Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulundan (23-02-2022 tarih ve 68282350/2022/G04 sayılı) etik onay alınmıştır.

2.2.Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Pandemi sürecini bizzat yaşayan Türkiye sınırları içindeki ikamet eden vatandaşlar oluşturmaktadır. Örneklem ise çeşitli yaş ve meslek gruplarından oluşan 387 kişiden oluşmaktadır. Kota örnekleme yönteminin kullanıldığı bu araştırmada Türkiye'nin farklı illerinde yaşayan kişilere internet üzerinden ulaşılmıştır. Kota örnekleme yönteminin gereği olarak bazı meslek gruplarının, yaş gruplarının ve evcil hayvan sahiplerinin organize olduğu bazı sosyal medya gruplarına da ulaşılmıştır. İnternet üzerinden uygulama farklı bireylere ulaşma imkânı sağlayarak örnekleme homojenlik sağlamıştır.

2.3. Veri Toplama Araçları

2.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Kişisel bilgi formunda örneklemin sosyo-demografik değişkenlerine dair bilgi edinebilmek amacıyla yedi farklı bilgi edinme sorusu kullanılmıştır. Bu değişkenler yaş, cinsiyet, medeni durum, meslek, eğitim durumu, ikamet ettiği yerleşim yeri ve ekonomik durum değişkenleri olarak sıralanmaktadır.

2.3.2. Evcil Hayvan İlgisi Anketi

Evcil hayvan ilgisi anketi genel ve salgın döneminde hayvanlara karşı yaklaşımı ve hayvan edinme alışkanlıklarını ortaya koymayı amaçlayan sorulardan oluşan bir ankettir. On yedi sorudan oluşmaktadır. Genel olarak hayvanlara karşı davranışları ortaya çıkarmayı amaçlayan sorular olduğu gibi evcil hayvan edinmeyi ve salgın döneminde evcil hayvan edinmeyi sorgulayan sorularda yer almaktadır. Ölçek olmadığı için güvenilirliği öncelikle test tekrar test yöntemi ile denenmiştir. 43 kişi üzerinde bir aylık arayla iki uygulama yapılmış ve 6 soruda aynı sonuç 11 soruda ise +1 puanlık farklılıklar elde edilmiştir. Uygulamadan sonra SPSS programı üzerinden yapılan Cronbach alfa analizinde .67 civarında güvenilirlik elde edilmiştir. Geçerlilik analizi için yapılan faktör analizinde ise .651 sayısına ulaşılmıştır. Kullandığımız aracımız bir likert tipi ölçek olmamasına rağmen SPSS verileri anketimizin güvenilir ve geçerli olduğunu ortaya koymuştur.

2.3.3.Onay Dini Yönelim Ölçeği

Onay tarafından geliştirilen 18 soruluk bir ölçektir. Düşünce, davranış ve Duygu alt boyutları vardır. Araştırmamızdaki Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı .915 çıkmıştır. Geçerlilik için yapılan faktör analizi sonuçları ise .933 çıkmıştır (Onay, 2005, 73). Ek olarak sorulan salgın döneminde inanç ve ibadetlerin artma ve azalma eğilimini sorgulayan sorular ise evcil hayvan ilgisi

anketi ile beraber test tekrar test yöntemiyle 43 kişi üzerinde bir ay arayla uygulanmış ve +1 puanlık farklılıkla güvenilir bulunmuştur. Dini yönelim ölçeğinde bir sorudan elde edilen en yüksek puan 4 puan en düşük puan ise 1 puandır. Ölçek toplam puan üzerinden değerlendirilmiştir. Buna göre ölçekten elde edilebilecek en yüksek puan 72 puan en düşük puan ise 18 puandır. Dini yönelim ölçeğinden elde edilen puan üzerinden evcil hayvan ilgisi anketine verilen cevaplar ilişkilendirilerek değerlendirmelere gidilmiştir. Örneğin pandemi döneminde hayvan edinme davranışı dini yönelim ölçeğinden alınan toplam puan üzerinden ilişki değerlendirilmeye tabi tutulmuştur.

2.4. Veri Analizi

Araştırmamızda elde edilen veriler SPSS paket programına yüklenerek analiz edilmiştir. Analize başlanmadan önce parametrik testlerin ön koşulları ile ilgili homojenlik, normallik ve uç değer değerlendirmeleri yapılmıştır. Değerlendirmeler sonucunda verilerin çarpıklık ve basıklık değerlerinin +2 ile -2 değerlerinin arasında olmadığı görülmüştür. Bu değerler verinin normal dağılım göstermediğini ifade etmektedir. Öncelikle verinin normal dağılıma sahip olması için gerekli uygulamalar yapılmıştır. Yine de bu değerlerin istenilen aralıkta gerçekleşmediği görülmüştür. Uç değerlerin çıkarıldığı uygulamalarda ise örneklemin önemli bir kısmının değerlendirme dışı kaldığı görülmüştür. Bunun nedeni olarak çok sayıda grubun araştırmaya dâhil edilmesi gösterilebilir. Veri setinin daha çok manipüle olmasının önüne geçebilmek için de non parametrik testler olarak bilinen testler uygulanmıştır. Buna istinaden demografik değişkenlere ilişkin analizlerde Mann-Whitney U ve Kruskal Wallis testi kullanılmıştır. Değişken sayısının ikiye düştüğü durumlarda ise ki kare analiz yöntemi kullanılmıştır.

3. Bulgular ve Yorum

Bu bölümde örneklemin evcil hayvan edinme durumu, salgın döneminde evcil hayvan sahiplenme durumu, sokak hayvanlarına yaklaşımları, hayvanlara yaklaşım konusundaki tutumları, veganlık-vejeteryanlık gibi hayvansal gıda tüketimi davranışları ile dini tutum ölçeğinden aldıkları puanlar arasındaki ilişkiler anlamlılık düzeyinde analiz edilerek sunulmaktadır. Sonuçların yanında varsa ilgili literatürle birlikte yorumlara gidilmektedir.

3.1. Dindarlık Puanlarına Göre Evcil Hayvan Sahiplenme ve Sahiplenilen Hayvan Türleri Arasındaki İlişki

Tablo 1: Dindarlık Puanına Göre Evcil Hayvan Sahiplenme Durumu

Şu anda evimde bir evcil hayvan besliyorum	Sayı	Dindarlık Puanı Grup ortalaması	Mann-Whitney U testi sonucu
Evet	147	3,4743	
Hayır	240	3,4711	
Toplam	387		,161

Tablo 1 incelendiğinde evde hayvan besleme durumuna göre dindarlık puanlarının bir farklılık göstermediği görülmektedir. Buna göre “şu anda evimde hayvan besliyorum” diyenlerin dindarlık puan ortalamaları ($X=3.4743$), “şu anda evimde evcil hayvan beslemiyorum” diyenlerin puan ortalamaları ($X=3.4711$) olarak gerçekleşmiştir. Bu ortalamalar birbirine çok yakındır ve Mann-Whitney U testi sonuçlarına göre istatistiksel olarak anlamsızdır. Bu sonuca göre “Genel olarak dindarlık puanlarına göre evcil hayvan sahiplenme ve sahiplenilen hayvan türleri arasında bir farklılaşma vardır” şeklindeki ana hipotezimizin birinci kısmı doğrulanmamıştır. Cameron ve Mattson’un yaptıkları oldukça eski tarihli bir araştırma evcil hayvan sahibi olanların başkaları tarafından daha az önemsendiklerini hissetme ve dine daha az değer verme eğiliminde oldukları sonucunu vermiştir (Cameron - Mattson, 1972, 1). Perry ve Burge’un Amerika Birleşik Devletlerinde yaptıkları daha yeni tarihli benzer bir araştırma, dini geleneklere bağlılığın ve inancın evcil hayvan sahibi olmakla anlamlı bir ilişkisinin olmadığını bulgulamıştır. Ancak aynı araştırmada ibadete devam ile evcil hayvan sahiplenilmesi arasında olumsuz bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum Hristiyan toplumunda ibadetin kiliseye devam anlamına geldiği bağlamında değerlendirilmiş ve kiliseye devamın sosyalleşmeyi sağlayarak evcil hayvanlar ile tatmin olma ihtiyacını azalttığı şeklinde yorumlanmıştır (Perry - Burge, 2019, 7).

Tablo 2: Dindarlık Puanına Göre Sahiplenilen Hayvan Türleri Grup Ortalama ve Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Sahiplenilen Hayvan türü	N	Grup Ortalaması
Kedi	48	3,4572
Köpek	4	3,3194

Kuş	62	3,4507
Balık	10	3,5056
Hamster&Tavşan	6	3,6111
Sürüngen	20	3,4833
Diğer	2	3,7778
Total	152	3,4678
Kruskal Wallis Test	,686	

Tablo 2 incelendiğinde sahiplenilen hayvan türleri arasında küçük puan farklılıkları olduğu görülmektedir. Buna göre en düşük puanın köpek sahiplerinde görülmektedir. ($X=3,31$) En yüksek puan türü ise hamster&tavşan besleyen grupta görülmektedir. ($X=3,61$) Bu farklılıklara rağmen sonuçlar istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (2 kişilik diğer seçeneği değerlendirme dışı tutulmuştur). Bu sonuca göre “genel olarak dindarlık puanlarına göre evcil hayvan sahiplenme ve sahiplenilen hayvan türleri arasında bir farklılaşma vardır” şeklindeki hipotezin ikinci kısmı da doğrulanmamıştır. Perry ve Burge’un araştırmalarında dini inancın yoğunluğunun sahiplenilen hayvan türüyle bir ilişkisinin olmadığı sonucuna varılmıştır. Ancak evanjelik Protestanlarla karşılaştırıldığında ana hat Protestanların bir köpeğe sahip olma ihtimalinin daha fazla olduğu ve Katoliklerin kediye sahip olma olasılıklarının daha yüksek olduğu bulgulanmıştır (Perry - Burge, 2019, 8). Aynı araştırmada ibadete katılım ile kedi sahipliği arasında önemli bir olumsuz ilişki olduğu da bulgulanmıştır. Bunun nedeni olarak dini bir topluluğa daha derinden bağlı olan Amerikalıların, genel olarak evcil hayvanlara ve özellikle kediler gibi daha bağımsız "oda arkadaşı evcil hayvanlara" daha az ihtiyaç duyacağı gösterilmektedir. Buna karşın evanjelik çevrelerden bu araştırma sonucuna karşın teolojik argümanlarla şeytanın yılan şeklini aldığı, bundan dolayı Hristiyanların şeytan'dan nefret ettiği, kedilerin de köpeklerden daha fazla yılan öldürdüğü, dolayısıyla da Hristiyanların kedileri sevmesi gerektiği şeklinde bir değerlendirme geldiği görülmektedir (Stanton, 12 Haziran 2020).

3.2.Cinsiyet Değişkenine Göre Evcil Hayvan Sahiplenme Durumu

Cinsiyet bireyin hayata bakışını, bireysel ihtiyaçlarını ve sosyal ihtiyaçlarını en çok etkileyebilecek değişkenlerden biridir. Buna göre cinsiyet değişkenine göre evcil hayvan sahiplenme durumunu değerlendirmek üzere iki hipotez kurulmuştur. Bunu değerlendirmek için ki kare testi ile veriler analiz edilmiştir.

Denenen hipotezler “Cinsiyet değişkenine göre evcil hayvan sahiplenme durumu farklılaşmaktadır” ve “Cinsiyet değişkenine göre sahiplenilen evcil hayvan türü farklılaşmaktadır” şeklindedir.

Tablo 3: Cinsiyet Değişkenine Göre Evcil Hayvan Sahiplenme Durumları

		Şu anda evimde bir evcil hayvan besliyorum		
		Evet	Hayır	Toplam
Cinsiyetiniz	Kadın	106	169	275
	Erkek	41	71	112
	Toplam	147	240	387
Pearson Chi-Square		,722		

Tablo 3 göre yapılan ki kare analizinde cinsiyet değişkenine göre evcil hayvan sahiplenme durumu farklılaşmamaktadır. Böylece “H.1. cinsiyet değişkenine göre evcil hayvan sahiplenme durumu farklılaşmaktadır” şeklindeki hipotezimiz doğrulanmamıştır. Erten ve arkadaşları tarafından yapılan bir araştırmada cinsiyete göre kadın ve erkekler arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunamamış ancak puanların erkekler lehine daha yüksek olduğu bildirilmiştir(Erten, Ömer vd., 2019, 79). Şahin’e göre ise nitelik bakımından kadınların genel bağlanma, insan yerine koyma ve hayvan hakları bakımından erkeklerden anlamlı düzeyde farklılık gösterdikleri bulgulanmıştır(Şahin, 2016, 43). Perry tarafından ABD’de yapılan araştırmada cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık bulunamamıştır (Perry - Burge, 2019, 82).

Tablo 4: Cinsiyet Değişkenine Göre Sahiplenilen Hayvan Türü

	Sahiplenilen Hayvan Türü							Toplam
	Kedi	Köpek	Kuş	Balık	Hamster	Sürüngen	Diğer	
Kadın	33	1	48	7	4	14	2	109
Erkek	15	3	14	3	2	6	0	43
Toplam	48	4	62	10	6	20	2	152
Pearson Chi-Square		,379						

Tablo 4’e baktığımızda yapılan ki kare testi analizine göre cinsiyet değişkenine göre sahiplenilen evcil hayvan türünün farklılaşmadığını görüyoruz. Buna göre “H.2. Cinsiyet değişkenine göre sahiplenilen evcil hayvan türü farklılaşmaktadır” şeklindeki hipotez doğrulanmamıştır. Perry tarafından ABD de yapılan araştırmada erkeklerin köpek sahipliği oranlarında negatif bir ilişki bulgulanmıştır. Ancak bunun dışında bir ilişki bulunamamıştır (Perry - Burge, 2019, 80). Bu bulgu erkeklerin daha az köpek sahiplenme eğiliminde olduklarını göstermektedir. Bunun nedeni olarak kadınların köpeği bir korunma aracı ve

sadık bir dost olarak görmeleri olabilir. Bu yorumunda bir araştırma ile teyit edilmesine ihtiyaç vardır.

3.3. Medeni Durum Değişkenine Göre Evcil Hayvan Sahiplenme Durumu

Tablo 5: Medeni Durum Değişkenine Göre Evcil Hayvan Sahiplenme Durumu

Medeni Durum	Şu Anda Evimde Evcil Hayvan Besliyorum		
	Evet	Hayır	Toplam
Evli	71	89	160
Bekâr	73	150	223
Boşanmış	3	1	4
Toplam	147	240	387
Pearson Chi- Square	,021		

Tablo 5’de görüldüğü üzere evli ve bekârların hayvan sahiplenmesi durumu bekârlar lehine farklılaşmaktadır. Yapılan ki kare analizine göre medeni durum değişkenine göre bu farklılaşma anlamlıdır. Yani bekârlarda evcil hayvan sahiplenmenin anlamlı düzeyde daha fazla olduğu görülmektedir. Boşanmış kategorisinde yeterli katılım olmadığı için bu alandaki verilerin sağlıklı okunamayacağını söyleyebiliriz. Bu durumda “H.3. Medeni durum değişkenine göre evcil hayvan sahiplenme durumu farklılaşmaktadır” şeklindeki hipotezimiz doğrulanmaktadır. Erten ve arkadaşlarının Alanya ve Mardin üzerinde karşılaştırmalı olarak yaptıkları araştırmada Alanya’da bekârların Mardin’de ise evlilerin daha çok evcil hayvan sahiplendiği ve bu farklılaşmanın anlamlı düzeyde olduğu bulgulanmıştır (Erten, Ömer vd., 2019, 80). Bekârların evlilere göre daha fazla evcil hayvan sahiplenmeleri yalnızlık ile ilişkili olabilir. Evcil hayvan sahiplenilmesinde öncelikli motivasyonun yalnızlık duygusunun bastırılması olduğu görülmektedir. Bekâr bireylerde yalnızlık daha çok mücadele edilmesi gereken bir durum olduğu için sonuçlar bu yönde dağılım göstermiş olabilir. Alanya ve Mardin arasındaki bu farklılaşma Mardin’de bekar bireylerin kalabalık ailelerde yaşayarak yalnızlık duygusu ile mücadele etmek zorunda kalmayışları ile açıklanabilir. Alanya’da ise nisbeten daha güçlü ekonomik yapı ile kendi evine çıkan bireyler yalnızlık yaşamakta ve evcil hayvan edinmektedir denilebilir.

3.4. Mesleğe Göre Evcil Hayvan Sahiplenme Durumu

Tablo 6: İcra Edilen Mesleğe Göre Hayvan Sahiplenme Durumu

Şu Anda Evimde Hayvan Besliyorum

	Evet	Hayır	Toplam
Öğretmen	40	79	119
Öğrenci	63	77	140
Akademisyen	4	7	11
Sağlık Çalışanı	1	1	2
Mühendis	4	4	8
Mesleğiniz			
Serbest Meslek	2	2	4
Esnaf	0	1	1
Kamu Çalışanı	7	12	19
Din Görevlisi	9	27	36
İşçi	1	3	4
Diğer	16	27	43
Toplam	14	24	387
Pearson Chi-Square	,60		

Tablo 6 da icra edilen mesleğe göre evcil hayvan sahiplenme ve sahiplenilen hayvan türüne dair çapraz tablo sonuçları verilmiştir. Buna göre katılımcıların büyük çoğunluğunun öğretmen ve öğrencilerden oluştuğu görülmektedir. Esnaf ve sağlık çalışanlarının 1 ve 2 katılımcı ile en az katılım gösteren sınıf olduğu görülüyor. Az katımlı meslek grupları program tarafından değerlendirmeye alınmamıştır. Ancak yine de ki kare analizi sonuçlarına göre meslek gruplarına göre evcil hayvan sahiplenme oranları anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır. Böylece “H.4. Mesleğe göre evcil hayvan sahiplenme durumu ve sahiplenilen evcil hayvan türü farklılaşmaktadır” şeklindeki hipotezin ilk kısmı doğrulanmamıştır. Literatürde mesleğe göre hayvan sahiplenme oranları üzerine bir veri bulunmamıştır. Ancak Ambaroğlu'nun araştırmasına göre eğitimcilerde ve esnaflarda evcil hayvan sahiplenme daha çok hayvan sevgisinden dolayı görülürken ev hanımlarında çocukların istemesi gibi dışsal nedenlerle olmaktadır (Ambaroğlu, 2007, 56).

Mesleğiniz	Kedi	Köpek	Kuş	Balık	Hampster	Sürüngen	Toplam
Öğretmen	16	0	17	2	1	4	40
Öğrenci	16	3	27	5	2	10	63

Pandemi Döneminde ve Öncesinde Evcil Hayvan Edinme, Hayvanlara Karşı Bazı Tutumlar ve Dindarlık Yönelimleri Arasındaki İlişkiler Üzerine Bir Araştırma

Akademisyen	1	0	1	1	0	1	4
Sağlık Çalışanı	1	0	0	0	0	0	1
Mühendis	2	0	1	0	0	1	4
Serbest Meslek	1	0	0	0	0	1	2
Kamu Çalışanı	5	1	2	0	1	0	9
Din Görevlisi	1	0	7	1	0	0	9
İşçi	0	0	0	0	0	1	1
Diğer	5	0	7	2	2	2	8
Total	48	4	62	10	6	20	
Chi Square		,139					

Tablo 7: İcra Edilen Mesleğe Göre Hayvan Türleri

Tablo 7 de mesleğe göre sahiplenilen hayvan türleri üzerine elde edilen veriler sunulmuştur. Buna göre çapraz tablo sonuçlarına göre bir dağılım ağırlığı görülmektedir. Böylece “mesleğe göre evcil hayvan sahiplenme durumu ve sahiplenilen evcil hayvan türü farklılaşmaktadır” şeklindeki hipotezin ikinci kısmı da doğrulanmamıştır. Hipotezi kurarken bizi buna yönlendiren etmen icra edilen mesleğin karakteri şekillendirmesi ihtimali ve bundan dolayı daha kurala bağlı ve disiplinli mesleklerle sosyal ilişki gerektiren mesleklerin farklı hayvan sahibi olmaya yönlendirebileceği düşüncesi idi. Ancak bu beklentinin en azından bu araştırma düzeyinde gerçekleşmediği görülmektedir.

3.5.Eğitim Durumuna Göre Evcil Hayvan Sahiplenme Durumu

Tablo 8: Eğitim Durumuna Göre Evcil Hayvan Sahiplenme Durumunu Gösterir Tablo

Eğitim Durumunuz	Şu Anda Evimde Bir Evcil Hayvan Besliyorum		Toplam
	Evet	Hayır	
İlköğretim	1	1	2
Ortaokul	6	2	8
Lise	34	61	95
Üniversite	77	122	199
Y.Lisans	23	46	69
Doktora	6	8	14
Toplam	147	240	387
Pearson Chi Square		,327	

Tablo 8’de görüldüğü üzere eğitim durumuna göre hayvan sahibi olma durumu farklılaşmamaktadır. Yapılan analizde eğitim durumuna göre hayvan sahiplenmeye dair ki kare analizinde ,327 değerinde bir sonuç çıkmıştır. Bu değer ilişkinin anlamsız olduğunu göstermektedir. Buna göre hipotezlerimizde öngörülen “H.5. Eğitim durumuna göre evcil hayvan sahiplenme durumu

farklılaşmaktadır” şeklindeki hipotez doğrulanmamıştır. Bu sonuç bizi insanda bulunan sevgi ve merhamet duygusunun sadece eğitimle kazandırılan bir duygu olmadığı ve yalnızlık ve avunma ihtiyacının eğitimden bağımsız bir ihtiyaç olduğu sonucuna götürecektir. Ambaroğlu'nun araştırmasında eğitim düzeyi yükseldikçe hayvan beslemeyi kendi ihtiyacı olarak tanımlama oranının yükseldiği, eğitim düzeyi düştükçe hayvan beslemeyi çocuklarının istemesi gibi dışsal nedenlere bağlama eğiliminin arttığı görülmüştür (Ambaroğlu, 2007, 58). Bu sonuç eğitim seviyesi yükseldikçe kendini ifade edebilmenin arttığı şeklinde yorumlanabilir.

3.6. İkamet Edilen Yerleşim Yerine Göre Hayvan Sahiplenme Durumu

Tablo 9: İkamet Yerine Göre Hayvan Sahiplenme Durumunu Gösterir Tablo

		Şu anda evimde evcil hayvan besliyorum		
		Evet	Hayır	Toplam
İkamet ettiğiniz yerleşim yeri	Köy	8	8	16
	İlçe Merkezi	21	49	70
	Büyükşehir olmayan il merkezi	67	110	177
	Büyükşehir	51	73	124
	Toplam	147	240	387
	Pearson Chi-Square	,0334		

Tabloda ikamet edilen yerleşim yerine göre hayvan sahiplenme durumları gösterilmektedir. İlgili dağılım ki kare ile analiz edilmiş ve anlamlı bir sonuç bulunamamıştır. Buna göre “H.6. İkamet edilen yerleşim yerine göre evcil hayvan sahiplenme durumu farklılaşmaktadır” şeklindeki hipotez doğrulanmamıştır. Perry'nin Amerika'da yaptığı araştırmada kedi sahiplerinin kentsel ortamlarda ve demokrat partinin yoğun oy aldığı bölgelerde yaşama olasılığının, köpek sahiplerinin ise kırsal alanlarda ve cumhuriyetçi partinin yoğun oy aldığı bölgelerde ikamet etme olasılığının daha yüksek olduğu bildirilmiştir (Perry - Burge, 2019, 2). Bu veri, İslam dünyasındaki köpeğe karşı tedbirli yaklaşım örneğine benzer farklılaşmaların diğer dinlerde de yaşanabildiği şeklinde yorumlanabilir.

3.7. Ekonomik Durum Değişkenine Göre Evcil Hayvan Sahiplenme Durumu

Tablo 10: Ekonomik durum değişkenine göre evcil hayvan sahiplenme durumunu gösterir tablo

		Şu anda Evimde Bir evcil Hayvan Besliyorum		
		Evet	Hayır	Toplam
Aylık Geliriniz	5 bin tl altı	75	94	169
	5-10 bin arası	61	123	184
	10-15 bin arası	9	19	28

Pandemi Döneminde ve Öncesinde Evcil Hayvan Edinme, Hayvanlara Karşı Bazı Tutumlar ve Dindarlık Yönelimleri Arasındaki İlişkiler Üzerine Bir Araştırma

15-20 bin arası	1	2	3
20 bin tl üzeri	1	2	3
Toplam	147	240	387
Pearson Chi-Square	,266		
Ekonomik durum değişkeni Sahiplenilen hayvan türü Pearson Chi-Square	,624		

Tablo 10’da görüldüğü üzere ekonomik durum değişkenine göre evcil hayvan sahiplenmesi homojen bir dağılım göstermektedir. Bu durumda “H.7. Ekonomik durum değişkenine göre evcil hayvan sahiplenme durumu farklılaşmaktadır” şeklindeki hipotez doğrulanmamıştır. Genelleme ile bakım maliyetleri sebebiyle daha yüksek gelir sahiplerinin evcil hayvan sahipleneceği şeklindeki varsayım bu şekilde yanlışlanmış olmaktadır. İnsanoğlundaki sevme ve sevilme ihtiyacı fitri, doğuştan getirilen bir özelliktir. Öyle görünüyor ki bireyler bu ihtiyacı evcil hayvanları kendi bütçesine göre besleyerek gidermektedirler. Daha önce akla gelen herkesin kendi bütçesine göre evcil hayvanlara yönelerek karşılayabileceği, yani ekonomik durumu daha yüksek olanların kedi-köpek gibi bakım maliyeti yüksek hayvanlara yöneleceği düşüncemiz yine araştırmamızdaki veriye göre doğrulanmamıştır. Zira ekonomik durum değişkenine göre sahiplenilen hayvan türünde de anlamlı bir farklılık görülmemektedir. Perry tarafından ABD’de yapılan araştırmada hane halkı geliri arttıkça evcil hayvan sahibi olma ihtimali ve sahip olunan evcil hayvan sayısının artma eğiliminde olduğu bulgulanmıştır (Perry - Burge, 2019, 5). Türkiye’de ekonomik duruma göre hayvan sahiplenmeye dair durumu göstermesi açısından örnek vermek gerekirse Erten ve arkadaşları tarafından yapılan araştırmada istatistiksel olarak anlamlı olmamasına rağmen ev sahibi olanların kirada oturanlara göre evcil hayvan sahiplenme oranlarının daha yüksek olduğu bulgulanmıştır (Erten, Ömer vd., 2019, 78).

3.8.Salgın Döneminde Dindarlık Değişkenine Göre Evcil Hayvan Sahiplenme Durumları

Tablo 11. Salgın Döneminde Evcil Hayvan Sahiplenme Durumu

Salgın Döneminde Evime Evcil Hayvan Aldım	N	Puan Ortalaması	Sıralar Toplamı
Evet	103	3,4477	18161,50
Hayır	284	3,4812	56916,50
Toplam	387		
Mann-WhitneyU	,061		

Tablo 11’de araştırmanın önemli sorularından biri olan salgın döneminde evcil hayvan sahiplenmeye dair veriler gösterilmiştir. Öncelikle araştırmaya katılan 387 kişiden 103 ünün salgın döneminde bir hayvan sahiplendikleri

görülmektedir. Bu durumun dindarlık puanlarına göre anlamlı bir farklılaşmaya neden olmadığı yapılan Mann-WhitneyU testi ile bulgulanmıştır. Böylece “H.8. Salgın döneminde dindarlık değişkenine göre evcil hayvan sahiplenme durumları farklılaşmaktadır” şeklindeki hipotez doğrulanmamıştır. Her ne kadar hipotez doğrulanmasa da hayır diyenler ile evet diyenler arasında yaklaşık 0.4 puanlık bir farklılık olması dikkat çekicidir. Diğer taraftan genel toplamda hayvan sahiplenilen sayısı 147 iken bunun 103’ünün salgın döneminde bu hayvanları sahiplendiği yapılan karşılaştırmalardan ortaya çıkmaktadır(bkz. Tablo 1). Bu sonuç bireylerin yoğun bir şekilde sosyalleşme açıklarını hayvan sahiplenerek gidermeye çalıştıklarını göstermektedir.

3.9.Dindarlık Durumuna Göre Sokak Hayvanları İçin Sokaklara Yiyecek Su Bırakma Davranışı

Tablo 12. Dindarlık Puanına Göre Sokak Hayvanları İçin Yiyecek Su Bırakma Durumu

Sokak Hayvanları İçin Dışarıya Yiyecek İçecek Bırakım	N	Puan Ortalamaları
Hiçbir Zaman	17	3,4575
Nadiren	58	3,5163
Bazen	142	3,4832
Çoğunlukla	115	3,4807
Her Zaman	55	3,3848
Toplam	387	
Kruskal Wallis Test		,835

Tablo 12’de sokağa “hayvanlar için yiyecek su bırakma” davranışına verilen cevaplara göre ortalama dindarlık puanları listelenmektedir. Buna göre örneklemin önemli bir kısmının (Çoğunlukla+Her Zaman=170) şıklarını işaretleyerek sokak hayvanları için yardımcı olduğunu görüyoruz. Daha seyrek olarak sokak hayvanlarına dışarıya yiyecek-içecek bırakan katılımcı sayısının (Bazen+nadiren=200) örneklemin yarısından fazlasını oluşturduğu görülmektedir. Az sayıda katılımcının oluşturduğu bir grubun ise (Hiçbir Zaman=17) sokak hayvanlarına yardımcı olmayı tercih etmedikleri görülüyor. Dindarlık puanlarına göre sokak hayvanlarına yiyecek bırakma davranışının anlamlı bir farklılık oluşturmadığı Kruskal Wallis testi ile tespit edilmiştir. Buna göre “H.9. Dindarlık puanına göre sokak hayvanları için sokaklara yiyecek su bırakma davranışı farklılaşmaktadır” şeklindeki hipotez doğrulanmamıştır. Din’in merhameti ve hayvanlara şefkati tavsiye ettiği bilinmektedir. Araştırmada bu yönde anlamlı bir farklılaşmanın ortaya çıkmaması toplumda dinin tesis edilmesini arzu ettiği sokak hayvanlarına karşı merhametin olduğu şeklinde yorumlanabilir.

3.10.Dindarlık Durumuna Göre Sokak Hayvanlarına Yapılması

Gereken Muameleye Dair Tutumlar

Tablo 13. Dindarlık Puanına Göre Sokak hayvanlarına Yapılması Gereken Muamele

Sokak Hayvanlarının Tamamen Toplanıp Barınaklara Götürülmesi Gerekir	N	Puan Ortalaması
Kesinlikle Katılıyorum	49	3,4331
Katılıyorum	55	3,4889
Kararsızım	103	3,4337
Katılmıyorum	136	3,5008
Kesinlikle Katılmıyorum	44	3,4975
Toplam	387	
Kruskal Wallis Test		,311

Bu bölümde toplumda günümüzde ciddi bir sorun olan sokak hayvanlarına karşı yapılması gereken muameleye dair sorular sorulmuştur. Günümüzün güncel sorunlarından biri sokak hayvanlarının insanlara ve bilhassa çocuklara verdiği zararlarıdır. Sokak hayvanları ve bilhassa köpekler çocuklara saldırmakta, ciddi yaralanmalara sebep olabilmektedir. Bu olaylar karşısında toplumun bir kesimi sokak hayvanlarının tamamen toplanıp belediyeler bünyesindeki barınaklara toplanmasını talep ederken bir kesim insanda barınakların yeterli olanaklara sahip olmadığını ve hayvanların birbirine zarar verdiğini iddia ederek buna karşı çıkmaktadır. Bu konuya yaklaşım bireyin yaşadığı yere ve tecrübelerine göre farklılık gösterebilecektir. Araştırmada bunlardan bağımsız olarak takınılan tutumun dindarlık puanı ile ilgisi üzerinde durulmuştur. Sorulan soruya sokak hayvanlarının barınaklara götürülmemesi yönünde ağırlık gösteren cevaplar verilmiştir. Yapılan analizde Kruskal Wallis testi sonuçlarında dindarlık puanına göre sokak hayvanlarının tamamen toplanıp barınaklara götürülmesi konusunda bir farklılaşma olmadığı görülmüştür.

Tablo 14: Dindarlık Puanlarına Göre Sokak Hayvanlarının İtlaf Edilmesine Yönelik Tutumlar

Sokak Hayvanları Çoğaldıklarında İtlaf Edilmeleri	N	Puan Ortalaması
Gerekir		
Kesinlikle Katılıyorum	12	3,4630
Katılıyorum	9	3,4136
Kararsızım	52	3,4006
Katılmıyorum	128	3,4630
Kesinlikle Katılmıyorum	186	3,4519
Toplam	387	
Kruskal Wallis Test	,409	

Yukarıdaki soruya ek olarak sokak hayvanlarının itlaf edilmesine yönelik tutumu konu edinen bir ilave bir soru daha sorulmuştur. Bu soruda sokak hayvanlarının çoğaldıklarında itlaf edilmelerine yönelik bir katılım cümlesi kullanılmıştır. Verilen cevaplara göre sokak hayvanlarının itlafına yönelik katılım bildirenlerin (12+9=21 kişi) oldukça az olduğu görülmüştür. Buna katılmayanların ise oldukça fazla olduğu (186+128=314) görülmüştür. Buna göre sokak hayvanlarına karşı merhamet ve şefkatin oldukça yaygın olduğu görülmektedir. Yine verilen cevapların dindarlık puanlarına göre anlamlı bir düzeyde farklılaşmadığı tablonun verilerinde bulgulanmıştır. Buna göre “H.10. Dindarlık durumuna göre sokak hayvanlarına yapılması gereken muameleye dair tutumlar farklılaşmaktadır” şeklindeki hipotez doğrulanmamıştır. Bu sonucun ortaya çıkmasında toplumdaki şefkat ve merhametin zaten dinin teşvik ettiği şekilde yüksek olmasının etkisinin olduğu düşünülebilir.

3.11.Dindarlık Durumuna Göre Sokak Hayvanlarının Stresle Başa Çıkmada Bireylere Yardımcı Olacağına Dair Tutumlar

Tablo 15. Evcil Hayvanların Stresle Başa Çıkmada Yardımcı olması ve Dindarlık Puanı İlişkisi

Evcil Hayvanlar Stresle Başa Çıkmada İnsana Yardımcı Olur.	N	Puan Ortalaması
Kesinlikle Katılıyorum	157	3,3878
Katılıyorum	148	3,4925
Kararsızım	58	3,5843
Katılmıyorum	21	3,6429
Kesinlikle Katılmıyorum	3	3,5370
Kruskal Wallis Test	,055	

Tablo 15’te stresle başa çıkmada evcil hayvanların rolüne dair soruya verilen cevaplara göre dindarlık puanlarının ele alındığı soruda ilginç bir veri ortaya çıkmıştır. Sayı olarak “kesinlikle katılıyorum” dan “kesinlikle katılmıyorum” a azalan bir katılım sayısı puan olarak ise artan bir dindarlık puanı

görülmektedir. Buna karşın Kruskal Wallis testi sonuçlarına göre bu farklılık anlamlı bulunmamıştır. Mevcut durumda “H.11. dindarlık durumuna göre sokak hayvanlarının stresle başa çıkmada bireylere yardımcı olacağına dair görüşler farklılaşmaktadır” şeklindeki hipotez doğrulanmamıştır. Ancak ortaya çıkan puan durumu dikkat çekicidir. Şu halde dindarlık puanı arttıkça stresle başa çıkmak için evcil hayvandan ziyade dini unsurların kullanılması gerektiği düşüncesinin kabul gördüğünü söyleyebiliriz. Gökkaya tarafından yapılan araştırmada evcil hayvan sahibi olmak ile mutluluk arasında anlamlı düzeyde olumlu korelasyon bulgulanmıştır. Ancak ilginç bir şekilde evcil hayvan besleme süresi arttıkça, evcil hayvanın mutluluk duygusuna olan katkısı ile ilgili olumlu fikirlerde düşüş görülmektedir (Gökkaya, 2019, 45). Yaşlıların evcil hayvanlarla zaman geçirmeleri ve stresle başa çıkmalarında yardımcı olması konusunda da fiziksel aktiviteye yardımcı olmak açısından faydalı görünse de psikolojik iyi oluş hali açısından bir farka rastlanmadığı bildirilmektedir (Pamuk, 2015, 299). Bu sonuçlar evcil hayvanların stresle başa çıkmada yardımcı olacağı şeklinde doğrudan bir genellemeye gidilmesinin doğru olmayabileceğini göstermektedir.

3.12.Dindarlık Durumuna Göre Kurban Bayramında Canlı Hayvan Kesilmesine Dair Tutumlar

Tablo 16. Dindarlık durumuna Göre Kurban Kesilmesine Göre Tutumlar

Kurban Bayramında Hayvan Kesilmesine Karşıyım	N	Puan Aralığı
Kesinlikle Katılıyorum	9	2,2037
Katılıyorum	3	2,7593
Kararsızım	14	3,1071
Katılmıyorum	59	3,2552
Kesinlikle Katılmıyorum	302	3,5765
Toplam	387	
Kruskal Wallis Test		,000

Tablo 16’de görüldüğü üzere kurban bayramında hayvan kesilmesine kesinlikle karşı olduğunu beyan edenlerin dindarlık puanları 2,2037 puandır ($\bar{x}=2,2037$). Karşı olma durumu azaldıkça dindarlık puanları düzenli bir şekilde artmaktadır. Bu durum dindarlık arttıkça dini buyrukların kabul derecesinin arttığını göstermektedir. Yapılan ki kare analizine göre bu farklılaşma anlamlı bir düzeydedir. Yukarıda bulgulandığı üzere katılımcılarda hayvanlara karşı şefkat ve merhamette oldukça yüksek hassasiyet bulgulanmıştır. Katılım cümlesi hayvanların itlaf edilmesine karşı duruş ve sokak hayvanlarına karşı yiyecek ve su bırakılması davranışlarının yoğunluğuna dayanmaktadır (Tablo 12,13,14). Şu halde hayvanlara şefkat ve merhamet ekseninde bir muamele öngörülmekle beraber dini buyruklar çerçevesinde kurban edilmeleri kabul

edilmiş görünmektedir. Veriler çerçevesinde “H.12. Dindarlık durumuna göre Kurban Bayramında canlı hayvan kesilmesine dair tutumlar farklılaşmaktadır” şeklindeki hipotezimiz doğrulanmıştır. Ambaroğlunun çalışmasında yüzde 67,6’lık bir çoğunluk onayıyla hayvan kurban etmenin hayvan sevgisi ile çelişmediği sonucuna ulaşılmıştır. Yüzde 14,9’luk bir kesim ise kurban kesmenin hayvan sevgisi ile çeliştiğini düşündüklerini bildirmişlerdir (Ambaroğlu, 2007, 49). Evcil hayvan edinmede ve hayvanlara karşı muamelelerde dindarlığın anlamlı bir farklılık oluşturmamasına rağmen kurban konusunda dindarlığın anlamlı bir farklılık oluşturmaması dinin hayvanların varlığını anlamlandırma konusunda bir farklılaşmaya imkân verdiği şeklinde yorumlanabilir. Hayvanlarla sosyalleşme, onlarla yalnızlığı paylaşma ve onlarla sevgi ihtiyacını karşılama konusunda diğer bireylerle aynı düzlemde olan dindar bireyler, onların kesilerek kurban edilmesi konusunda kesin bir farklılaşma göstermektedirler. Bu durum, daha dindar bireylerin hayata bakışlarında hayvanların varoluşu üzerinden farklı ontolojik duruşlara yönelebildiklerine işaret etmektedir denilebilir. Mevcut tabloyla dindar bireyin hayvanlara bakışında gerektiğinde onları bir sevgi ve merhamet nesnesi olarak gören, gerektiğinde onların ihtiyaçlarını karşılayan gerektiğinde ise onları ve kendisini yarattığını düşündüğü yaratıcının emri doğrultusunda kurban olarak sunabilen bir karakter ortaya koyduğu görülmektedir. Dindar bireylerin bu duruşunun evcil hayvan sahiplenme ve hayvan hakları konusunda aşırıya kaçılmasına, evcil hayvanların kaybindan dolayı travmalar yaşanmasına, sokak hayvanları konusunda insan haklarını geriye iten anlayışlara karşı bir güvence oluşturduğunu söyleyebiliriz.

3.13.Dindarlık Durumuna Göre Spor ve Eğlence Amaçlı Yapılan Avcılığa Karşı Tutumlar

Tablo 17: Avcılığa karşı olma ile dindarlık puanı arası ilişkiler

Günümüzde Eğlence Amaçlı Yapılan Avcılığa Karşıyım	N	Puan Aralığı
Kesinlikle Katılıyorum	276	3,4559
Katılıyorum	67	3,5216
Kararsızım	19	3,4386
Katılmıyorum	21	3,5265
Kesinlikle Katılmıyorum	4	3,6528
Toplam	387	
Kruskal Wallis Test		,730

Avcılık insanlık tarihinde beslenme ihtiyacının giderilmesinde önemli bir rol oynamış ve insanlığın ihtiyacını karşılamış bir faaliyetdir. Öte yandan insanoğlunun yakalama ve elde etme arzularını tatmin etmesi açısından ihtiyaçların çiftlik hayvanlarıyla giderilmesinden sonrada devam ettirilmiştir. Günümüzde halen spor olarak görülmektedir. Ancak birçok hayvan türünün

sayısının azalması ve yaşam mekânlarının insanoğlu tarafından daraltılması birçok canlı türünün neslinin tükenme tehdiyle karşı karşıya kalmasına neden olmaktadır. Geleneksel dini metinlerde avlanmanın insanın hayatını idame ettirmesi için ihtiyacı olan bir faaliyet olduğu bildirilerek ihtiyacı karşılayacak derecede izin verilir (Keskin, 2007, 47). Dünyanın ve çevrenin insanoğluna bir emanet olduğunu vurgulayan dinin bu konuda bilinçlenmeye vesile olacağı düşünülebilir. Bu yönde düşünüldüğünde günümüzde avlanmanın ihtiyaçların giderilmesinden çok spor amaçlı yapıldığı görülmektedir. Mevcut durumda dindarlığın avcılık üzerine yeni değerlendirmelere kapı aralayacağı beklenir. Bu tespitlerle “H.13.Dindarlık durumuna göre spor ve eğlence amaçlı yapılan avcılığa karşı tutumlar farklılaşmaktadır.” şeklinde bir hipotez geliştirilmiştir. Ancak tablo 17 de görüldüğü üzere hipotezimiz Kruskal Wallis testi sonuçlarına göre doğrulanmamıştır. Örneklemin çok büyük çoğunluğu (276+67=343 kişi) eğlence ve spor amaçlı avcılığa karşı olduğunu söylemiştir. Küçük bir kısmı ise (21+4=25 kişi) karşı olmadığını bildirmiştir. Ancak avcılığa karşı olanlar ve olmayanlar arasındaki dindarlık puanları anlamlı düzeyde farklı bulunmamıştır. Hatta avcılığa karşı olmayanların dindarlık puanlarının bir nebze yüksek olduğu bile görülmektedir. Bunda avcılığa kategorik olarak ihtiyacı karşılamak için izin verilmiş olmasının ve sorunun böyle anlaşılmış olabileceğinin etkisi olabilir.

3.14.Dindarlık Durumuna Göre Evde Hayvan Beslemenin Sağlık İçin Tehdit Oluşturacağına Dair Tutumlar

Tablo 18: Evcil Hayvan Beslemenin Sağlık İçin Tehdit Oluşturacağı Düşüncesi ve Dindarlık Arasındaki Puanlar

Evde Hayvan Beslemenin Sağlık İçin Bir Tehdit Oluşturacağını Düşünüyorum	N	Puan Aralığı
Kesinlikle Katılıyorum	26	3,5406
Katılıyorum	80	3,6014
Kararsızım	84	3,4987
Katılmıyorum	119	3,4781
Kesinlikle Katılmıyorum	78	3,2799
Toplam	387	
Kruskal Wallis Test		,022

Tablo 18 de evde hayvan beslemenin sağlık için tehdit oluşturacağına dair hüküm cümlesine katılım dereceleri üzerinden dindarlık puanlarının sınıflandırılmasına gidilmiştir. Tabloda görüldüğü üzere buna katıldığını bildirenlerin dindarlık puanları daha yüksek çıkmıştır. Katılmadığını bildirenlerin ise dindarlık puanları daha düşük çıkmıştır. Aradaki farklılaşma Kruskal Wallis testiyle ,022 düzeyinde anlamlı çıkmıştır. Buna göre “H.14.

Dindarlık durumuna göre evde hayvan beslemenin sağlık için tehdit oluşturacağına dair tutumlar farklılaşmaktadır şeklindeki hipotez doğrulanmıştır. Farklılaşmanın dindarlık puanının yükseldiği oranda sağlık için tehdit oluşturacağı düşüncesinin artışı yönünde olduğu post-hoc ve çapraz tablo analizleri ile bulgulanmıştır. Bu düşüncede İslam dininde köpeğin eve sokulmasına karşı yapılan uyarıların etkili olduğunu düşünebiliriz. Bunun gerekçesinin doğrudan dini metinler olmadığı da iddia edilebilir. Çünkü söz konusu hadislerde sağlıkla ilgili bir gerekçe doğrudan geçmez. Bu konudaki düşüncelerin sınırlandırmalara dair bir hikmet arama çabasının sonucu olduğu da iddia edilebilir.

3.15.Dindarlık Durumuna Göre Hayvansal Gıda Tüketimine Karşı Tutumlar

Dindarlık durumuna göre hayvansal gıda tüketimine karşı tutumlar farklılaşmaktadır şeklindeki hipotez test için iki soru sorulmuştur. Bu sorulardan biri veganlığı diğeri ise vejeteryanlığı sorgulamak için sorulmuştur.

Tablo 19: Et Tüketimine Karşı Olmaya Göre Dindarlık Puanları

Hayvanlara duyduğum sevgi sebebiyle et tüketimine karşıyım	N	Puan Aralığı
Kesinlikle Katılıyorum	5	2,3111
Katılıyorum	7	3,2540
Kararsızım	15	3,2296
Katılmıyorum	110	3,4025
Kesinlikle Katılmıyorum	250	3,5469
Total	387	
Kruskal Wallis Test		,000

Vejeteryanlığı ölçmeyi hedefleyen “hayvanlara duyduğum sevgi sebebiyle et tüketimine karşıyım” cümlesine katılım durumunun dindarlık puanına göre anlamlı şekilde değiştiği bulgulanmıştır. Kruskal Wallis testi sonuçlarına göre bu anlamlılık düzeyi ,000 düzeyindedir ve oldukça yüksektir. Post hoc ve çapraz tablo sonuçlarına göre dindarlık puanı yükseldikçe et tüketimine karşı olma durumu azalmaktadır. Bu durumda İslam dininde kurban gibi ibadetlerle et tüketimini ve paylaşımına teşvikler olmasının etkili olduğu düşünülebilir. İnsan ve hayvanların varoluş düzleminin eşitlendiği yaklaşımlar insanoğlunun hayvanların etlerini tüketmelerini, onlara karşı bir şiddet ve vahşet olarak yorumlamaktadır. Varoluşu yaratıcının dünyayı insanoğlunun ihtiyaçlarını görmesi için tanzim ettiği düşüncesi üzerine gören dini düşüncede hayvanların haklarına riayet edilerek faydalanılması öngörülmektedir. Bu bağlamda et tüketimine karşı olma ile dini yönelimin düzeyi arasında doğrusal ilişki olması anlaşılabilir görünmektedir.

Tablo 20: Hayvansal Ürünler Karşı Olma Durumuna Göre Dindarlık Puanları

Hayvanlara duyduğum sevgi sebebiyle hayvanlardan elde edilen ürünlerin tüketilmesine karşıyım.	N	Puan Aralığı
Kesinlikle Katılıyorum	3	2,311
Katılıyorum	6	3,2540
Kararsızım	4	3,2296
Katılmıyorum	91	3,4025
Kesinlikle Katılmıyorum	283	3,5469
Toplam	387	
Kruskal Wallis Test		,000

Vegan olma olarak ifade edilen hayvanlardan elde edilen gıdaları tüketmemeyi ölçmeye yönelik cümleye katılım durumuna göre dindarlık puanlarında, hayvan kaynaklı tüm ürünleri tüketme tutumunda bir farklılaşma olduğu bulgulanmıştır. Post hoc ve çapraz tablo analizleri ile dindarlık puanı yükseldikçe hayvansal gıdalara karşı olmanın azaldığı görülmüştür. Bu farklılaşmanın Kruskal Wallis test analizine göre ,000 düzeyinde anlamlı olduğu bulgulanmıştır. Bu sonuca göre “H.15. Dindarlık durumuna göre hayvansal gıda tüketimine karşı tutumlar farklılaşmaktadır” şeklindeki hipotezimiz bu şekilde doğrulanmıştır. Böyle bir sonucun ortaya çıkmasında yukarıda yapılan tahlildeki gibi insan ve hayvanın varoluş düzeyinde eşit oldukları ve insanın hayvanların ürettiklerine el koymaması gerektiği şeklindeki görüşün etkili olduğu düşünülebilir. Bu şekilde dinin ve dinden etkilenmiş bir hayat görüşünün hayvansal gıdaları alarak daha sağlıklı bir beslenmeye götürdüğü söylenebilir. Ancak bu gıdaları ölçsüz tüketiminin de bir sağlık problemine neden olabileceğinin hatırlatılmasında fayda vardır.

3.16.Dindarlık Durumuna Göre Coronavirüs Sebebiyle Hayvanlara Karşı Tutumlar

Coronavirüsün hayvanlardan insanlara geçtiği düşünülmektedir. Her ne kadar Türkiye’de yapılan bir araştırma toplumun %43,51’inin covid virüsünün laboratuvarında üretildiğine inandığını gösterse de inanmayanların oranı azımsanacak miktarda değildir (Ataman vd., 2021, 243). Virüsün hayvanlardan insanlara geçtiği yönünde yapılan açıklamalar hayvanlara karşı tutumlarda bir değişime neden olmuş olabilir. Hem bu muhtemel tutum değişimini hem de tutum değişiminin dindarlık ile ilişkilerini tespit edebilmek amacıyla “H.16. Coronavirüsün hayvanlardan insana bulaşması nedeniyle hayvanlara karşı tutumum olumsuz yönde değişti” şeklindeki cümleye katılım düzeyleri sorulmuştur. Cümleye katılım üzerinden dindarlık puanları hesaplanmıştır. Çıkan sonuçlar aşağıdaki gibidir.

Tablo 21: Pandemi Sebebiyle Hayvanlara Karşı Tutumlardaki Değişmeler Ve Dindarlık İlişkisi

Coronavirüsün hayvanlardan insana bulaşması nedeniyle hayvanlara karşı tutumum olumsuz yönde değişti.	N	Puan Aralığı
Kesinlikle Katılıyorum	7	3,4524
Katılıyorum	4	3,4583
Kararsızım	16	3,6181
Katılmıyorum	126	3,4621
Kesinlikle Katılmıyorum	234	3,4687
Toplam	387	
Kruskal Wallis Test	,253	

Tabloda görüldüğü üzere coronavirüsün hayvanlardan insanlara geçmesi sebebiyle hayvanlara karşı tutumlarda az da olsa bir değişimin yaşandığı görülmektedir. 387 kişilik örneklemden 11 kişinin hayvanlara karşı tutumlarında bir değişim olduğu görülmektedir. 16 kişinin ise kararsızlık yaşadığı görülüyor. Bu değişimin dini yönelim ile ilişkisini ortaya koymak için yapılan Kruskal Wallis testinde ilişkinin anlamlı düzeyde olmadığı görülmüştür. Bu sonuca göre “Dindarlık durumuna göre coronavirüs sebebiyle hayvanlara karşı tutumlarda bir farklılaşma meydana gelmiştir” şeklindeki hipotezimiz doğrulanmamıştır. Bu sonuç, hastalığın hayvanlardan insanlara geçmesi sebebiyle hayvanlara karşı oluşabilen olumsuz tutumların dini yönelimden bağımsız olduğunu göstermektedir.

Sonuç

Tüm dünyayı etkisi altına alan Covid-19 pandemisi toplu ölümlere sebep olmuştur. Bunun yanında hastalığın ağır geçmesi, geçirenlerde kalıcı hasar bıraktığının düşünülmesi ve daha birçok boyutunun bilinmemesi gibi nedenlerle toplumsal bir infiale de neden olmuştur. Yaşanan olağanüstülükler doğal afet dönemlerindeki benzer bir toplumsal manzaranın oluşmasına neden olmuştur. Ancak doğal afetlerden farklı olarak hastalığın bulaşma endişesi, bireyler arası ve toplumlar arası ilişkilerin kısıtlanmasını da beraberinde getirmiştir. Bu kısıtlamalar, daha önce benzeri görülmemiş izolasyonların uygulanmasına neden olmuştur. İzolasyon ve kısıtlamalar bireylerin sosyal yaşamlarını hiç olmadığı şekilde değiştirmelerine neden olmuştur. Konuşma, paylaşma, fiziksel ve duygusal temas gibi ancak yüz yüze olduğunda giderilebilen ihtiyaçlar yani insanın sosyallik ihtiyacı bu dönemde normal yollarla giderilemez olmuştur. Böyle dönemlerde yaşanan zorluklarla başa çıkabilmek ve hayata adapte olabilmek için gerekli olan psikolojik sağlık çok önem arz eder (Angin, 2021, 342). Bu sağlamlığın sağlanabilmesi için bireyin sosyalliğinin devamlılığı gerekmektedir. İzolasyon ile sosyalliğin kısıtlandığı bu olağanüstü durumda evcil hayvanlara yönelme beklenen durumlardan biridir. Din sağladığı inanç, ibadet imkânları ve hayata

dair kurguladığı teodiselerle toplumsal sorunlara dair daha farklı bir direnç düzeyi oluşturmaktadır. Bu farklı direnç düzeyinin pandemi dönemindeki evcil hayvan edinme davranışına farklı etki edebileceği düşüncesi araştırma sorusunun kurgulanmasında etkili olmuştur.

Araştırma teorik çerçevede sosyolojik olarak ve din sosyolojisi açısından evcil hayvan edinmeye, genel olarak hayvanlara muameleye, hayvansal gıdaların tüketimine ve kurban edilmelerine dini perspektiften eğilmektedir. Sosyolojik olarak birey evcil hayvanları yalnızlığına çare olarak edinebilir, merhamet duygusunu tatmin etmek için kullanabilir. Tüketim nesnesi olarak evcil hayvan edinip onunla toplumsal görünürlük kazanılabilir veya evcil hayvanın sağladığı anlama sahip olarak onunla kendini ifade edebilir. Hatta bireyler kimliğini inşa etmede dahi evcil hayvanları kullanabilir. Kendine yettiğini ve başkasına ihtiyacı olmadığını göstermenin bir aracı olarak kullanabilir.

Din de bu süreçte bireyin evcil hayvan edinmeye karşı olumlu veya olumsuz tutumlar geliştirmesine neden olabilir. Bireyin kendi tutumunu meşrulaştırmak için kullandığı bir araca dönüştürülebilir veya hayvanlar lehine veya aleyhine aşırı tutumların kaynağı olarak gösterilebilir. Hayvanlarla ilişki sadece evcil hayvanlarla sınırlı değildir. Sokak hayvanları, beslenme aracı olarak hayvanlar bireyin hayatında sürekli karşı karşıya olduğu ve dünyayı paylaştığı canlılardır. Bu canlılara karşı da tutumlar dinden etkilenecektir. Bunların ortaya konması da önem taşır.

Bu araştırmada toplumsal yaşamda salgın döneminde evcil hayvan edinilmesi, hayvanlara karşı genel tutumlar ve ilgili görülen bazı başlıklarda anket soruları yöneltilmiştir. Diğer yandan bir dini yönelim ölçeğiyle dindarlık yönelimleri puanlama üzerinden elde edilmiştir. Sonrasında çaprazlamalarla ve ilgili analiz yöntemleriyle veriler analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda genel olarak ve salgın döneminde hayvan sahiplenme davranışında çeşitli değişkenlere göre farklılaşmalar olduğu ancak dindarlık durumuna göre bir farklılaşmanın gerçekleşmediği görülmüştür. Öte yandan sokak hayvanlarına muamele ve onlara karşı tutumlarda dindarlığa bağlı bir değişim olmadığı görülmüştür. Hayvanların kurban edilmesine yönelik tutumlarda ise dini tutum düzeyine göre anlamlı farklılaşmalar olduğu, hayvansal ürünlerin tüketimine karşı tutumlarda da dindarlık düzeyine göre anlamlı farklılaşmalar görüldüğü anlaşılmaktadır. Hayvanlara yaklaşımda çeşitli değişkenlerin ve din' in etkilerini ortaya koyan araştırmanın toplumsal süreçlerde dinin sosyalleşmeye ve duygusal süreçlere etkisini belirlemek açısından faydalı olacağını söyleyebiliriz.

Kaynakça

Ambaroğlu, Ayşe. *Türk Toplumunda Evcil Hayvan Besleme Alışkanlıkları ve Din*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007.

Angin, Yasemin. "Covid-19 Pandemi Sürecinden Geçerken Sağlık Çalışanlarında Dini Başa Çıkma ve Psikolojik Sağlık İlişkisi Üzerine Bir Araştırma". *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi* 25/1 (15 Haziran 2021), 331-345. <https://doi.org/10.18505/cuid.884399>

Ataman, Kemal vd. "COVID-19 Küresel Salgınının Toplumsal Etkileri". *Türk Hijyen ve Deneysel Biyoloji Dergisi* 78/4 (2021), 235-248. <https://doi.org/10.5505/TurkHijyen.2021.83357>

Berger, Peter L. *Kutsal Şemsiye*. çev. Ali Coşkun. İstanbul: Rağbet Yayınları, 2015.

Brown, Donna. "Cultural Attitudes Towards Pets". C. 15. 2, 1985. [https://doi.org/10.1016/s0195-5616\(85\)50303-4](https://doi.org/10.1016/s0195-5616(85)50303-4)

Cameron, Paul - Mattson, Mitchel. "Psychological Correlates of Pet Ownership". *Psychological Reports* 30/286 (1972). <https://doi.org/10.2466/pr0.1972.30.1.286>

Çapcıoğlu, İhsan. "Pandemi Süreciyle 'Başa Çıkma'ya Yönelik Stratejiler". *Dini Araştırmalar* 23/57 (15 Haziran 2020), 271-274. <https://doi.org/10.15745/da.749604>

Durkheim, Emile. *İntihar*. çev. Zühre İlkelen. İstanbul: Pozitif, 2013.

Durkheim, Emile. *Toplumsal İşbölümü*. çev. Özer Ozankaya. İstanbul, Cem Yayınevi., 2020.

Erten, Ömer vd. "Türkiye'de pet hayvan sahiplerinin sosyo-demografik yapıları ve pet hayvancılığına bakışları; Alanya-Mardin örneği". *MAE Veterinerlik Fakültesi Dergisi* 4/2 (2019), 76-83.

Gökkaya, Gizem. *Evcil Hayvan Sahibi Olan Bireyler İle Evcil Hayvan Sahibi Olmayan Bireylerin Empatik Eğilim Ve Yaşam Doyumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. İstanbul: Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.

Kalgi, Mehmet Emin. "Covid-19 Salgınına Yakalanan Kişilerde Dindarlık ve Dinî Başa Çıkma". *Marife Dini Araştırmalar Dergisi* 21/1 (30 Haziran 2021), 131-150. <https://doi.org/10.33420/marife.908432>

Kaplan, Hasan vd. "Doğal Afetleri Anlamlandırma ve Başa Çıkma: Covid-19 Salgını Üzerine Bir Araştırma". *Turkish Studies* 15/4 (2020), 579-598.

Keskin, Yusuf Ziya. "Hadislere Göre Avcılık ve Avlanma Esasları". *Hadis Tetkikleri Dergisi* 5/1 (2007), 33-48.

Küçükcan, Talip - Köse, Ali. *Doğal Afetler Ve Din*. İstanbul: İSAM Yayınları, TDV., 2000.

Odabaşı, Yavuz. *Tüketim Kültürü: Yetinen Toplumun Tüketen Topluma Dönüşümü*. İstanbul, Aura., 2017.

Okan, Nesrullah - Ören, Aytaç. "Covid-19 Sürecinde Yaşanılan Olumsuz Duygularda Dini Başa Çıkma'nın Rolü". *İlahiyat Tetkikleri Dergisi* 56 (31 Aralık 2021), 359-380. <https://doi.org/10.29288/ilted.973524>

Onay, Ahmet. *Dindarlık Etkileşim Ve Değişim*. İstanbul: Dem Yayınları, 2005.

Öztürk, Pınar. *Evcil Hayvan Sahiplerinin Affedicilik Düzeyi ve Genel Sağlık Durumlarının Değerlendirilmesi*. Zonguldak: Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2020.

Pamuk, Deniz. "Yaşlı Bireylerin Yaşamında Evcil Hayvanların Rolü". *Mediterranean Journal of Humanities* V/2 (2015). <https://doi.org/DOI:10.13114/MJH.2015214573>

Perry, Samuel L. - Burge, Ryan B. "How Religion Predicts Pet Ownership in the United States". *Journal for the Scientific Study of Religion* 0/0 (2019), 1-12.

Stanton, Glenn T. "New Science Reveals Conservative Evangelicals Hate Cats. No, Seriously." *The Daily Citizen* (12 Haziran 2020). <https://dailycitizen.focusonthefamily.com/new-science-reveals-conservative-evangelicals-hate-cats-no-seriously/>

Şahin, Merve. *Evcil Hayvan Sahibi Bireylerde Bağlanma ve Mizaç Karakter İncelemesi*. İstanbul: Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2016.

Wrye, Jen. "Beyond Pets: Exploring Relational Perspectives of Petness". *The Canadian Journal of Sociology / Cahiers canadiens de sociologie* 34/4 (2009), 1033-1063.

